

Криницька А.В.,
здобувачка освітнього ступеня бакалавра,
ОПП «Міжнародні відносини та геополітична безпека»
Науковий керівник: **Ксендзук В.В.,** д.н.д.у., проф.
Державний університет «Житомирська політехніка»

МІЖНАРОДНІ САНКЦІЇ: СТРАТЕГІЯ НЕОЗБРОЄНОГО ТИСКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

У сучасному світі, який наповнений численними збройними конфліктами, економічними війнами та тероризмом, важливість інституту міжнародно-правової відповідальності набуває особливого значення. З огляду на всі актуальні міжнародні проблеми міжнародне співтовариство стикається з необхідністю розробки нових механізмів для забезпечення миру та стабільності. У цьому контексті міжнародні санкції виступають ефективним інструментом неозброєного примусу, що дозволяє державам та міжнародним організаціям реагувати на агресію та порушення міжнародного права без застосування військової сили. Санкція (від лат. *sanctio*) – непорушна постанова; найсуворіший припис [1]. Сьогодні ж під терміном санкція розуміються заходи, вжиті для здійснення тиску на уряд країни або правлячий режим у відповідь на передбачувані порушення прав людини, агресію щодо інших націй або іншу неприйнятну поведінку.

XXI століття характеризується глобальною взаємозалежністю держав на міжнародній арені. У цей період спостерігається формування спільних ринків, країни все більше інтегруються в міжнародні організації. Крім того, з'являються нові актори міжнародних відносин – транснаціональні корпорації. З огляду на зростання цієї взаємозалежності і появу інформаційних війн, кіберзагроз, застосування санкцій виступає як важливий інструмент для реагування на агресію та порушення міжнародних норм. Сучасна санкційна політика у світі є складною і багаторівневою системою, де основні параметри часто визначаються міжнародними організаціями або регіональними об'єднаннями. Аналізуючи санкційну політику в умовах глобалізації можна виділити кілька ключових аспектів, що суттєво впливають на її ефективність. По-перше забезпечення співпраці з державами-партнерами, щоб посилити ефект санкцій на цільові об'єкти. Цей чинник є дуже важливим в умовах глобалізації, адже запровадження

санкцій тільки однією або декількома країнами може сприяти швидкому переходу підсанкційного суб'єкта до нових партнерів, що значно знижує ефективність заходів. У випадку колективного стримування значно ускладнюється можливість обійти санкції, а ціна ігнорування таких обмежень зростає. По-друге сучасна санкційна політика має бути багатогранною. Оскільки найбільші підприємства сьогодні є мультигалузевими, санкції повинні бути розроблені так, щоб унеможливити простий перерозподіл ресурсів між різними секторами економіки, інакше майже буде не помітно санкційного впливу. По-третє слід враховувати ризики «бумерангу», які можуть негативно позначитися на країнах-ініціаторах санкцій. Такі дії можуть вплинути на внутрішню економіку країни, її бізнес, споживачів, а також на міжнародні відносини з іншими державами [2, с. 165-166]. Тільки стратегічний аналіз і комплексне застосування є ключем для ефективної санкційної політики.

Санкції надають широкий спектр важелів впливу: від торговельних обмежень та фінансових блоkad до ембарго на поставки зброї та індивідуальних обмежень щодо конкретних осіб. Вони отримали назву «розумні санкції», адже діють здебільшого точково, націлені на окремі галузі економіки, фінансові активи фізичних чи юридичних осіб. Такий підхід дозволяє мінімізувати гуманітарні наслідки для цивільного населення, водночас створюючи ефективний тиск на конкретних осіб, установ чи корпорацій [3]. Слід навести конкретні випадки, як працюють «розумні санкції»: Європейський Союз продовжив санкції проти Венесуели до 10 січня 2026 року. На даний момент під санкціями перебуває 69 осіб, для яких запроваджено замороження активів, заборону на доступ до фінансування та економічних ресурсів, а також обмеження на в'їзд до країн ЄС [4]. У 2002-2008 роках США та Європейський Союз запровадили проти Зімбабве цільові санкції, спрямовані не на всю економіку, а безпосередньо на політичне керівництво та структури, відповідальні за репресії. Під санкції опинилися президент Роберт Мугабе, члени його уряду, силові відомства та деякі державні компанії. Обмеження включали замороження активів, заборону на в'їзд, заборону на бізнес-операції та ембарго на постачання зброї [5]. У цьому контексті ж дослідники Каetano, А. Гальєро та А. Калейро (J. Caetano, A. Galego, A. Caleiro) намагаються об'єднати різні показники ефективності «розумних санкцій» та на

основі цього аналізу роблять ряд висновків щодо їх можливого впливу. Вони зазначають, що застосування точкових санкцій на фінансову та військову сфери зазвичай є більш ефективними, тоді як торговельні санкції мають нижчі показники успішності. Водночас санкції, що мають на меті зміну політичного режиму або боротьбу з тероризмом, демонструють меншу ефективність. Автори також акцентують увагу на тому, що характеристики як суб'єкта, так і об'єкта санкцій змінюються, що безпосередньо впливає на їх результативність. Ця динамічність вимагає постійної адаптації стратегій застосування санкцій, враховуючи політичні та економічні фактори. У результаті, розумні санкції повинні бути гнучкими та адаптивними, щоб максимально відповідати змінюваним умовам та досягати своїх цілей [6].

Головною умовою дієздатності санкцій є запобігання їх обходу. Держави, проти яких запроваджуються обмеження, нерідко знаходять способи їх порушити, що знижує результативність тиску. Тому необхідно максимальну увагу приділяти блокуванню схем обходу та посиленню контролю за виконанням санкцій. Щоб санкції справді працювали, суб'єктам санкцій слід серйозно взятися за перекриття цих та інших лазівок, якими користується підсанкційні держави. Важливо притягати до відповідальності структури, що сприяють незаконній торгівлі, і запроваджувати обмеження для посередників та міжнародних компаній, які продають товари підсанкційним державам. Міжнародним суб'єктам, які накладають санкції варто розширити команди, які займаються розслідуванням і моніторингом санкцій, щоб ефективніше відстежувати їх виконання та вводити нові заходи проти систематичних порушників [7].

Отже, міжнародні санкції зараз займають важливе місце у зовнішній політиці стримування та дозволяють світовій спільноті реагувати на порушення міжнародного права без застосування військової сили. В умовах глобалізації ефективність санкційної політики залежить від трьох ключових факторів: забезпечення міжнародної співпраці для унеможливлення пошуку альтернативних партнерів, багатогалузевого характеру обмежень та врахування ризиків зворотного впливу на країни-ініціатори. Головною передумовою дієвості санкцій залишається запобігання їх обходу через посилення контролю, залучення

до відповідальності посередників та розширення моніторингових механізмів. Тільки комплексний та адаптивний підхід до санкційної політики може забезпечити її результативність у рухливому потоці міжнародних відносин.

Список використаних джерел

1. Нагребельний В. П., Стрельбицька Л. М., Усенко Р. А. Санкція// Велика українська енциклопедія. URL: <https://surl.li/jyhwhq> (дата звернення: 01.12.2025)
2. Саприкін Д., Бохан А. Особливості санкційної політики держав та стратегії держав в умовах глобалізації. *Молодий вчений*. 2023. № 5 (117). С. 164–168.
3. Переваги і недоліки санкцій: приклад російсько-української війни / *Аналітичний центр ADASTRA*. 2025. URL: <https://surl.li/mcdvke> (дата звернення: 01.12.2025)
4. Venezuela: Council renews restrictive measures and lists a further 15 individuals in view of the situation in the country : / (Press release) Council of the European Union 10.01.2025. URL: <https://surl.lt/eucmvs> (дата звернення 02.12.2025)
5. EU imposes sanctions on Zimbabwe. *The Guardian*. 18 Feb. 2002. URL: <https://surl.li/adkfku> (дата звернення: 02.12.2025).
6. Caetano, J., Galego, A., Caleiro, A. On the Determinants of Sanctions Effectiveness: An Empirical Analysis by Using Duration Models. *MDPI. Economies*. 2023. Volume 11. Issue 5.
7. Romandash A. How to get away with sanctions, Russian-style. *IPS Journal*. 16.08.2023. URL: <https://surli.cc/acgyini> (дата звернення: 03.12.2025).